

OD REDAKCJI

Po numerze wypełnionym głównie problematyką miejską, oddajemy zeszyt historyczny „Roczników Humanistycznych“ poświęcony historii Kościoła w Polsce. Nie trzeba powtarzać, rzecz jest dobrze znana historykom, jak wielkie mamy w naszym kraju luki w tej dziedzinie badań, a z drugiej strony jak te badania są ważne dla zrozumienia nie tylko historii społeczeństwa polskiego, ale i jego współczesności. Wśród wielu możliwości badawczych jakie dać może historia Kościoła, szczególnie zasadniczym, a u nas, i nie tylko u nas, szczególnie zapoznawany, jest historia społeczno-kościelna, historia społeczności chrześcijańskiej. W ciągu tysiącletniej historii Kościoła polskiego życie społeczno-religijne katolików koncentrowało się w ogromnej mierze wokół kościołów parafialnych i klasztornych. Stąd w pracach naszego środowiska położyliśmy duży nacisk na historię parafii i klasztorów polskich. Wyrosły z pierwszych naszych prac i doświadczeń jesienią 1957 r. Instytut Geografii Historycznej Kościoła w Polsce ma za swe główne zadanie ustalić i przedstawić kartograficznie możliwie pełną sieć wszelkich instytucji chrześcijańskich działających kiedykolwiek na naszych ziemiach. Ale jednocześnie podejmujemy i w coraz głębszy, lepszy sposób pragniemy podejmować prace typu sondażowego, oświetlające całokształt lub pewne aspekty życia i funkcjonowania poszczególnych instytucji i grup społecznych. Taki też charakter mają zgrupowane w obecnym tomie prace, wyrosłe w większości z problematyki żywo dyskutowanej w ostatnich latach na seminarium historii średniowiecznej. Jedne z nich, jak rozprawa E. Wiśniowskiego, nawiązują do znanych w naszej nauce rodzajów opracowań wypełniając istniejącą lukę. Inne usiłują wskazać na nowe możliwości poznawcze czy sygnalizują zjawiska i problemy za mało dotąd u nas badane. Cieszylibyśmy się bardzo, gdyby udało się wywołać rzeczową dyskusję na te tematy. Rozumiemy bowiem dobrze, jak zasadniczym elementem w rozwoju nauki jest chociażby najostrzejsza, ale w życzliwym, bezosobistym i szczerym tonie prowadzona dyskusja.

W zapoczątkowanych przez nas pracach pragnęliśmy utrzymywać ścisłą łączność z innymi ośrodkami o pokrewnych zainteresowaniach tak w kraju, jak zagranicą. Zdajemy sobie w szczególności sprawę z konieczności traktowania spraw polskiego chrześcijaństwa na szerokim tle porównawczym.

Ogromny rozwój badań w ostatnich latach w zakresie historii i socjologii religii, ciągle o wiele za mało u nas widziany i doceniany, przynosi stale ważkie rezultaty metodyczne i rzeczowe, które dadzą się od razu z wielkim pożytkiem wykorzystać w warsztatach historyków pracujących nad stosunkami polskimi. Skromnym na razie wyrazem naszych w tym kierunku zamiarów są sprawozdania z kilku nowszych i ważnych dla nas opracowań zagranicznych. Z drugiej strony chcielibyśmy w jakiejś mierze przyczynić się do lepszego poznania historii Kościoła polskiego przez uczonych zagranicznych, zbyt często tak słabo czy mylnie zorientowanych w tej dziedzinie. Wszędzie jednak narasta świadomość szerokiego, porównawczego traktowania wszelkich zjawisk, także i Kościoła, co przy świadomym z naszej strony wysiłku i współpracy powinno doprowadzić do włączenia spraw polskich do ogólno-kościelnych kwestionariuszów badawczych i ujęć syntetyzujących.

NOTE DE LA RÉDACTION

Après le numéro rempli d'articles concernant surtout le développement des villes, nous portons à l'impression un autre fascicule historique des „Roczniki Humanistyczne” consacré à l'histoire ecclésiastique de la Pologne. Il est inutile de répéter — les historiens le savent très bien — que nos lacunes dans ce domaine sont sérieuses, et que, d'autre part, ces recherches sont de la plus grande importance pour la compréhension de l'histoire de la société polonaise et qui plus est, de sa situation actuelle. Parmi les voies que l'histoire ecclésiastique ouvre à la recherche, la plus importante peut-être et certainement la plupart du temps méconnue (non seulement chez nous), est l'histoire de la société chrétienne. Au cours de l'histoire millénaire de l'Eglise polonaise la vie sociale et religieuse des catholiques se concentrait principalement autour des églises paroissiales et des églises conventuelles. C'est pourquoi les travaux de notre centre mettent en relief l'histoire des paroisses et des couvents polonais. L'Institut de Géographie Historique de l'Eglise en Pologne, créé en automne de 1957, fruit de nos premiers travaux et de nos expériences, se propose d'établir et de présenter cartographiquement le réseau le plus complet possible de toutes les institutions chrétiennes oui, à quelque époque que ce soit, aient fonctionné en Pologne. Mais en même temps nous entreprenons, en les améliorant toujours,

des travaux de sondage mettant en lumière l'ensemble ou certains aspects de la vie et du fonctionnement des institutions et des groupes sociaux particuliers. Tel est justement le caractère des études réunies dans le présent volume: dans la majorité des cas ces études-là tirent leur origine des discussions relatives à ces problèmes, qui, au cours des dernières années, ont eu lieu à l'Institut d'Histoire Médiévale de notre Université. Certaines dissertations de notre fascicule (p. ex. celle d'E. Wiśniowski) comblent une telle ou telle lacune en ayant recours aux types de travaux connus dans notre science. D'autres s'efforcent de montrer de nouvelles voies ainsi que de signaler des phénomènes et des problèmes encore peu étudiés chez nous. Nous serions contents de réussir à provoquer une discussion objective sur ces problèmes en question. Nous nous rendons compte de l'importance de la critique et de la discussion pour le développement de la science, pourvu que le ton en soit bienveillant et sincère, tout en étant même violent.

Dans les travaux que nous avons commencés nous étions toujours soucieux de nos contacts avec des centres, aussi bien polonais qu'étrangers, qui se proposent des buts similaires. Nous n'ignorons pas la nécessité de traiter les problèmes du christianisme polonais en fonction des études comparées. Le puissant essor actuel des recherches dans le domaine de l'histoire et dans celui de la sociologie de la religion — toujours encore trop peu connu chez nous et trop peu apprécié — apporte constamment d'heureux résultats, aussi bien pour la méthode que pour le fond, qu'il est d'un grand intérêt d'utiliser dans les recherches des historiens s'occupant de l'état de choses polonais. Désireux de connaître et de populariser ces résultats, nous avons publié des comptes rendus de plusieurs ouvrages récents, particulièrement importants pour nous; ces modestes contributions sont évidemment loin de satisfaire notre ambition dans ce domaine. D'autre part nous voudrions contribuer, dans la mesure du possible, à une meilleure connaissance de l'histoire ecclésiastique polonaise chez les savants étrangers qui trop souvent sont insuffisamment informés de ce qui se passe dans ce domaine chez nous. Nous notons cependant avec plaisir que partout commence à se faire jour l'idée de la nécessité de placer tout phénomène analysé (celui de l'Eglise de même) sur un large fond d'études comparées. Etant donné notre effort, notre collaboration, ce fait-là devrait amener l'introduction des problèmes relatifs à la Pologne dans des questionnaires élaborés pour l'Eglise toute entière ainsi que des vues synthétiques.